

Dag van de Psychotherapie 2024

Radicalisering in breder perspectief

Bram Sizoo, psychiater
13 december 2024

Disclosure belangen spreker	
Geen (potentiële) belangenverstrengeling	Bram Sizoo heeft geen belangen- verstrengeling voor de dag van de psychotherapie 13 december 2024
Voor bijeenkomst mogelijk relevante relaties¹	Bedrijfsnamen
• Sponsoring of onderzoeksgeld² • Honorarium of andere (financiële) vergoeding³ • Aandeelhouder⁴ • Andere relatie, namelijk ...⁵	• Niet van toepassing

Inhoud

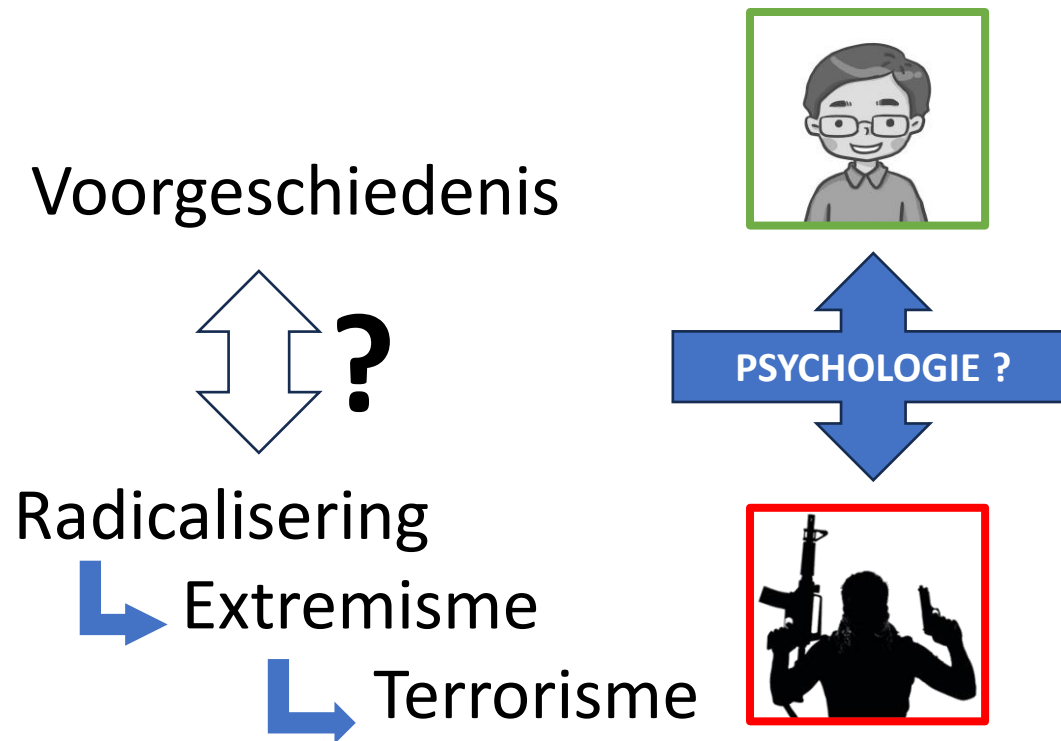
- Radicalisering in breder perspectief
- Maatschappelijke onrust en polarisatie
- Complottheorie en complotdenken
- Soevereinen
- Risico's
- Praktische consequenties

Inhoud

- Radicalisering in breder perspectief
- Maatschappelijke onrust en polarisatie
- Complottheorie en complotdenken
- Soevereinen
- Risico's
- Praktische consequenties

Wat bezielt een extremist?

Van radicalisering naar fixatie met of zonder geweldsbereidheid

Vormen van extremisme en terrorisme

Speciale aandacht voor psychische problemen

Rechtsextremisme

Linksextremisme

Dierenrechten-
extremisme

Religieus extremisme

Anti-institutioneel
extremisme

Voor- en nadelen van definities

Terrorisme

Extremisme

Radicalisering

Doel: ontwrichten democratische rechtsorde

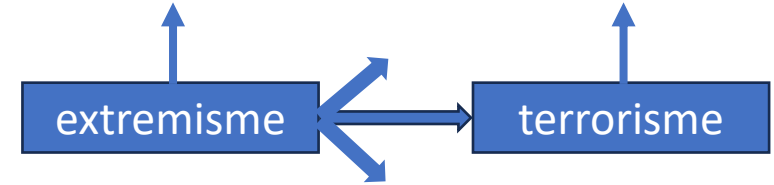
extremisme

terrorisme

bereidheid

handelen

Oorsprong: "ideologisch motief"

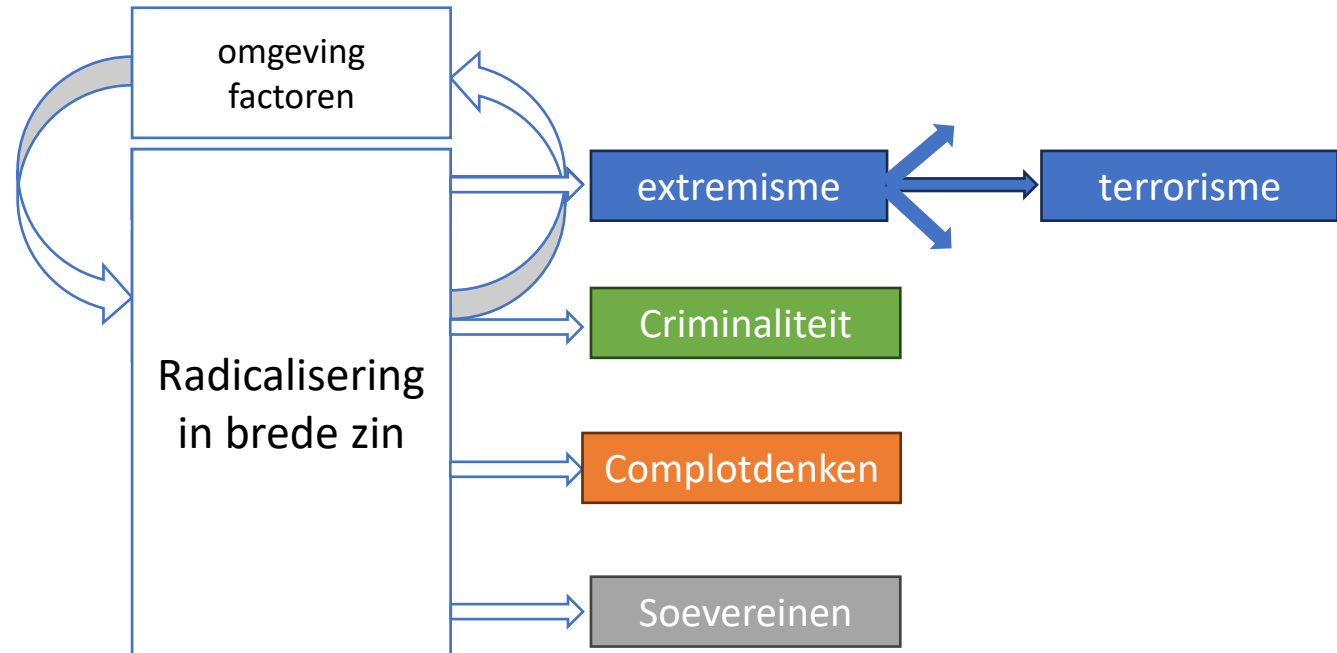

Radicalisering: proces van psychische en omgevingsfactoren

Terrorisme

Extremisme

Radicalisering

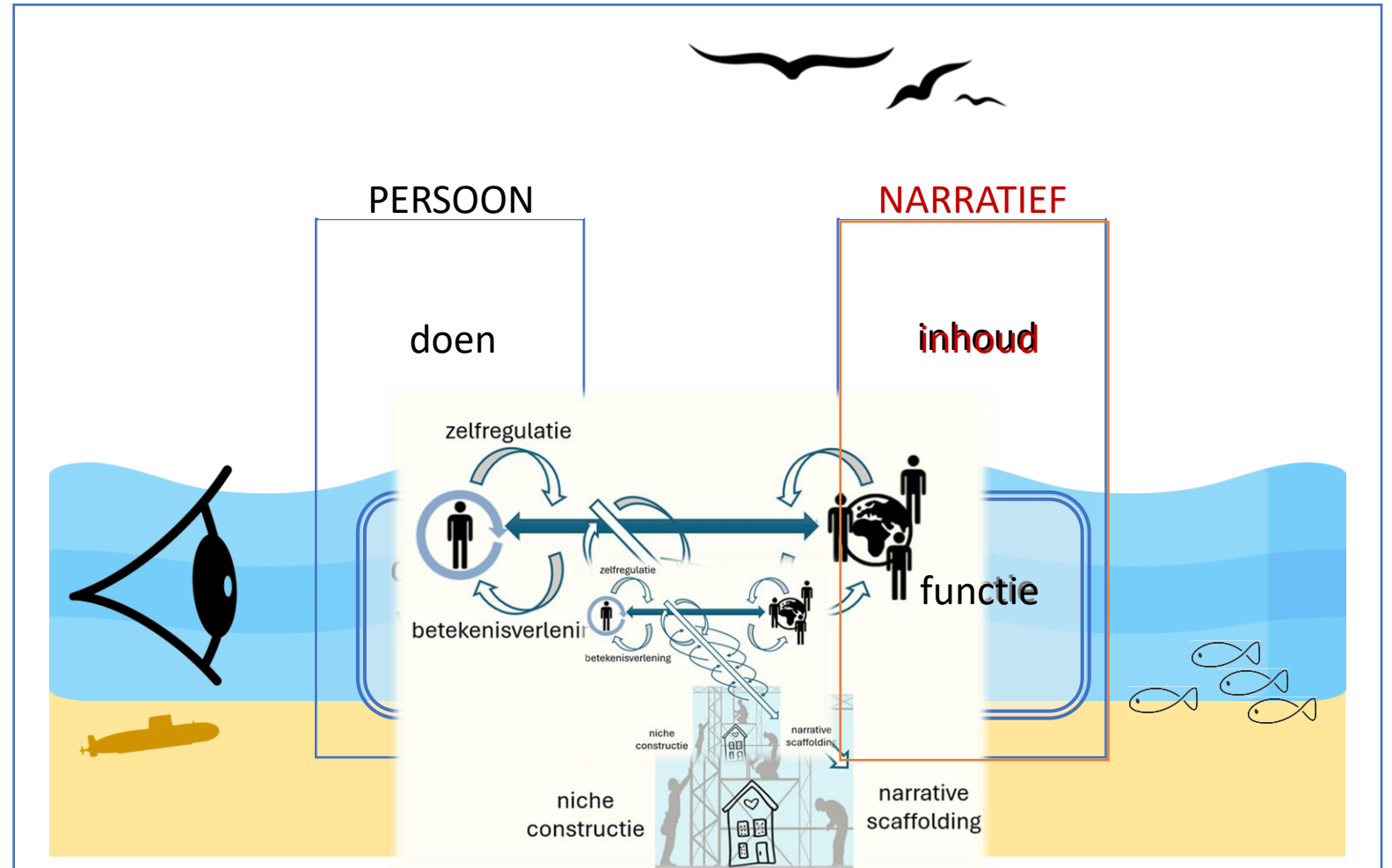

Onderzoek: 'wat bezielt een extremist?'

Het gaat niet alleen om wat iemand **ZEGT EN DOET** of om wat de **INHOUD** van een narratief is,

Maar vooral om wat zijn **DIEPERLIGGENDE REDEN** is waardoor een narratief wordt omarmd vanwege de **FUNCTIE**

Dat geldt voor terrorisme net zo goed als voor complotten of soevereinen

Radicalisering: proces van psychische en omgevingsfactoren

Terrorisme

Extremisme

Radicalisering

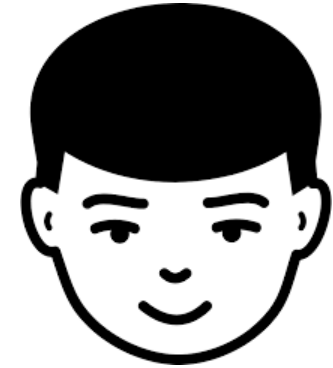

Psychologische factoren

Zoektocht naar betekenis

Bereidheid te vechten en te sterven

Groepsloyaliteit

3 N

needs

narrative

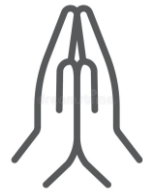
network

Psychologische factoren

Zoektocht naar betekenis

Bereidheid te vechten en te sterven

Groepsloyaliteit

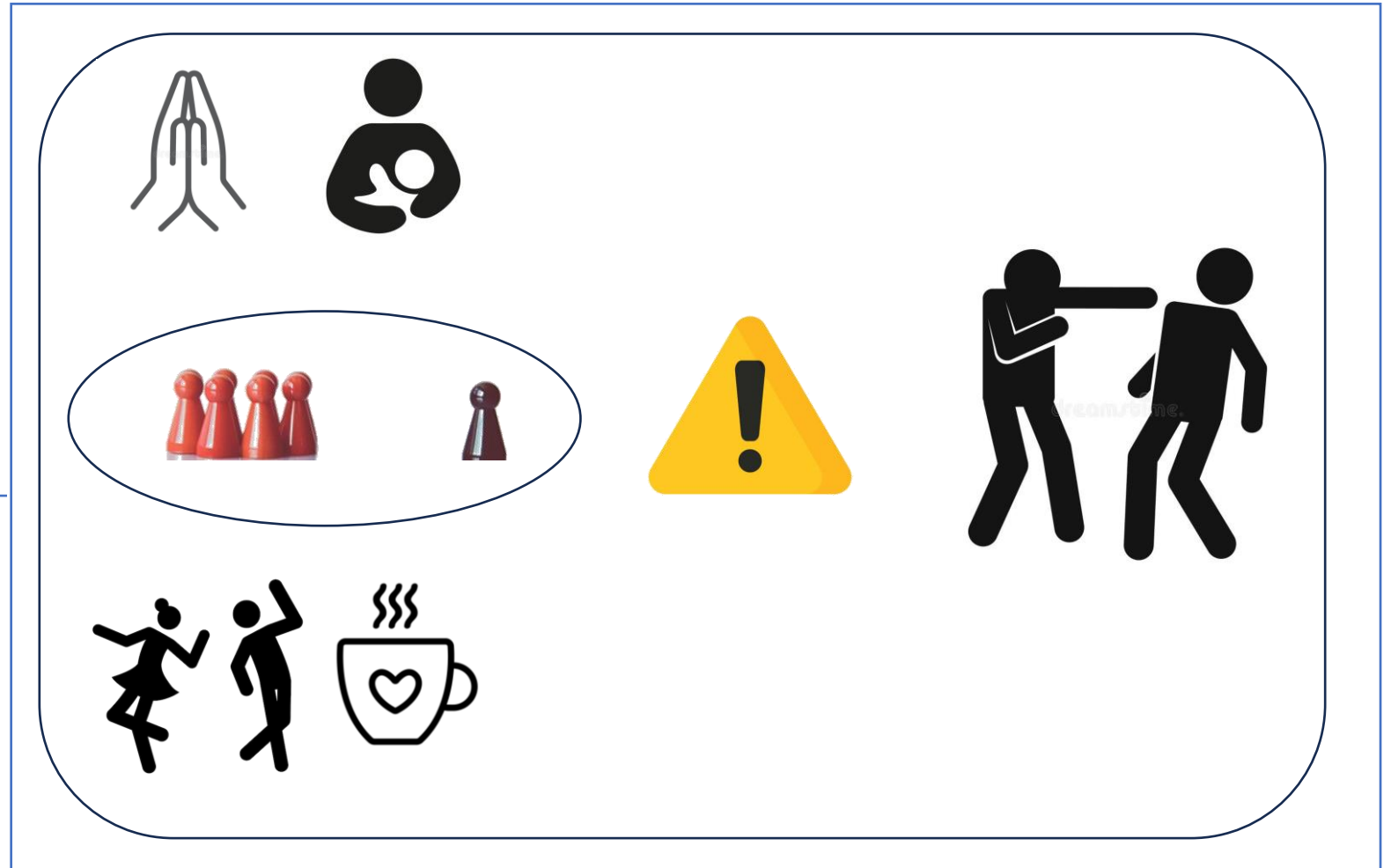

Psychologische factoren

Zoektocht naar betekenis

Bereidheid te vechten en te sterven

Groepsloyaliteit

Psychologische factoren

Zoektocht naar
betekenis

Bereidheid te
vechten en te
sterven

Groepsloyaliteit

Inhoud

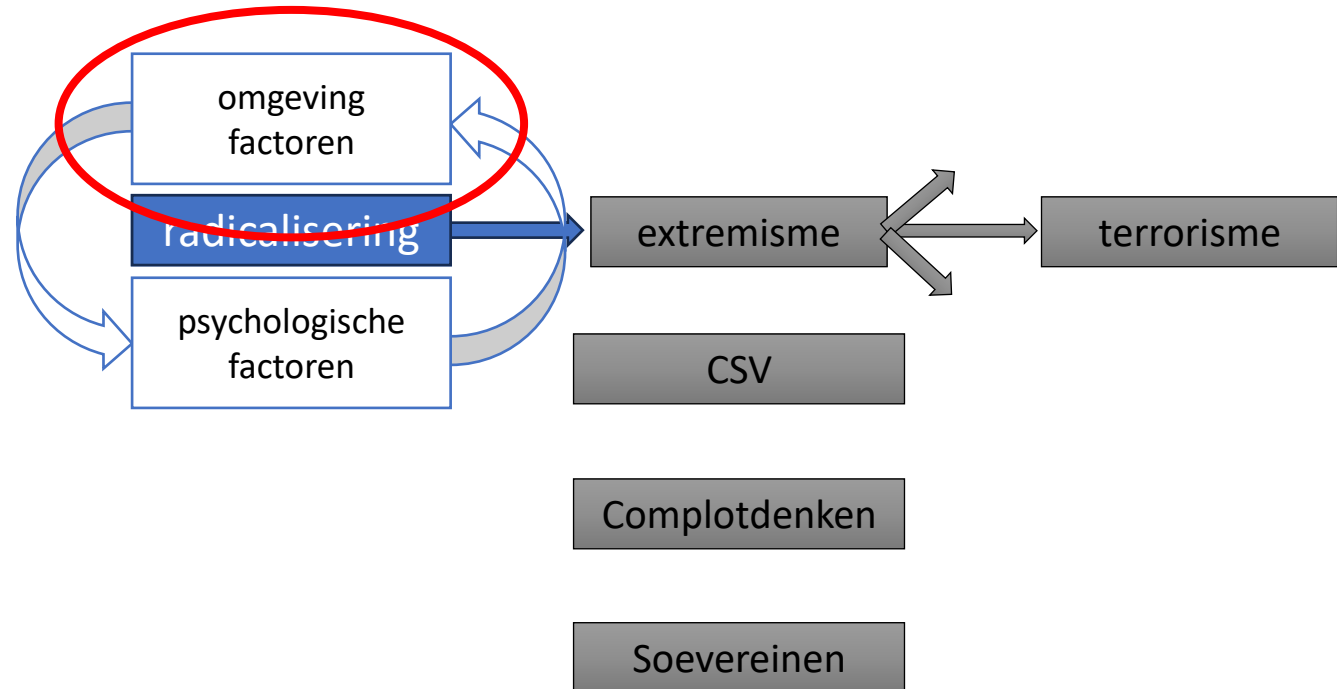
- Radicalisering in breder perspectief
- **Maatschappelijke onrust en polarisatie**
- Complottheorie en complotdenken
- Soevereinen
- Risico's
- Praktische consequenties

Radicalisering: proces van psychische en omgevingsfactoren

Terrorisme

Extremisme

Radicalisering

Maatschappelijke context

Lange-termijn maatschappelijke factoren en de rol van de overheid

Begin 20ste eeuw weinig bemoeienis met burgers

Na WO II hechte band overheid en burgers

- Sociaal vangnet en culturele voorzieningen

Tegelijkertijd:

- Afname ideologische zuilen
- Pragmatisme door de overheid
- Nieuwe overheden op afstand

Maatschappelijke context

Korte-termijn factoren

- Overheid voert niet-ideologisch beleid → onvoorspelbare overheid
- Toenemende complexiteit (“the system says no”) → machteloosheid
- Snelle media

De psychologie van politieke polarisatie

Drie psychologische mechanismen voor politieke polarisatie

- *Ego-justification*: streven naar consistentie en congruentie van gedachten
 - Liberaal = Democratic Party / conservatief = Republican Party
- *Confirmation bias*: selectieve nieuwe informatie inwinnen
- *Biased assimilation*: wegen van nieuwe informatie i.r.t. gewenst resultaat
- *Disconfirmation bias*: wantrouwend naar kritische informatie
- *Group-justification*:
 - Wij-tegen-Zij dynamiek: overdrijven vooroordelen over de ander
- *System-justification*:
 - Ideologische asymmetrie door verdedigen en versterken status quo (=conservatief)
 - Rechts-conservatieven zijn meer autoritair en sociaal-dominant dan links-liberalen

'Myside'
Bias

Affectieve polarisatie

Extreem onderscheid tussen de in-group en out-group

- Wederzijds wantrouwen
- Weerstand tegen interactie of contact
- Openlijke discriminatie
- Sabotage van het debat

Populistische Radicaal Rechtse partijen in Europa:

- Genereren en ventileren veel negatieve sentimenten
- Antipathie correleert met nativisme en populisme

Wat mensen zeggen of denken is nog niet wat ze (gaan) doen

Het twee pyramiden model (McCauley & Moskalko, 2017)

- Geen “lopende band” van extreme gedachten naar extreem gedrag

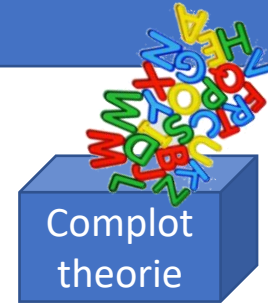
Inhoud

- Radicalisering in breder perspectief
- Maatschappelijke onrust en polarisatie
- **Complottheorie en complotdenken**
- Soevereinen
- Risico's
- Praktische consequenties

Complottheorie en Complotdenken

Een complottheorie een niet bewijsbare of aantoonbare onware bewering of perceptie over een kleine groep zeer machtige mensen die zichzelf in het geheim bevoordeelt, anderen onderdrukt en zich daarmee intentioneel tegen het algemeen belang keert.

- De complot **theorie** gaat over een verhaal; een verklaring waar geen bewijs voor is. Het is een narratief.
- Complot **denken** is veel complexer: het gaat over waarom, hoe en waartoe mensen blijven vasthouden aan een complottheorie ondanks tegenspraak of ridiculisering.

Complottheorie

Ingrediënten van een complot theorie (van Prooijen 2018)

1. Patronen (“je ziet het steeds weer op internet”, causale connecties)
2. Agency (de complotten zijn bewust bedacht door mensen)
3. Coalitie (niet één persoon maar een groep zit achter het complot)
4. Dreiging (de doelen zijn zeer schadelijk voor gewone mensen)
5. Geheimzinnigheid (het complot wordt geheim gehouden)

1. Patronen
2. Agency
3. Coalitie
4. Dreiging
5. Geheimzinnigheid

<https://youtu.be/kSQohZvD2t8>

Wie zijn 'de' complotdenkers ?

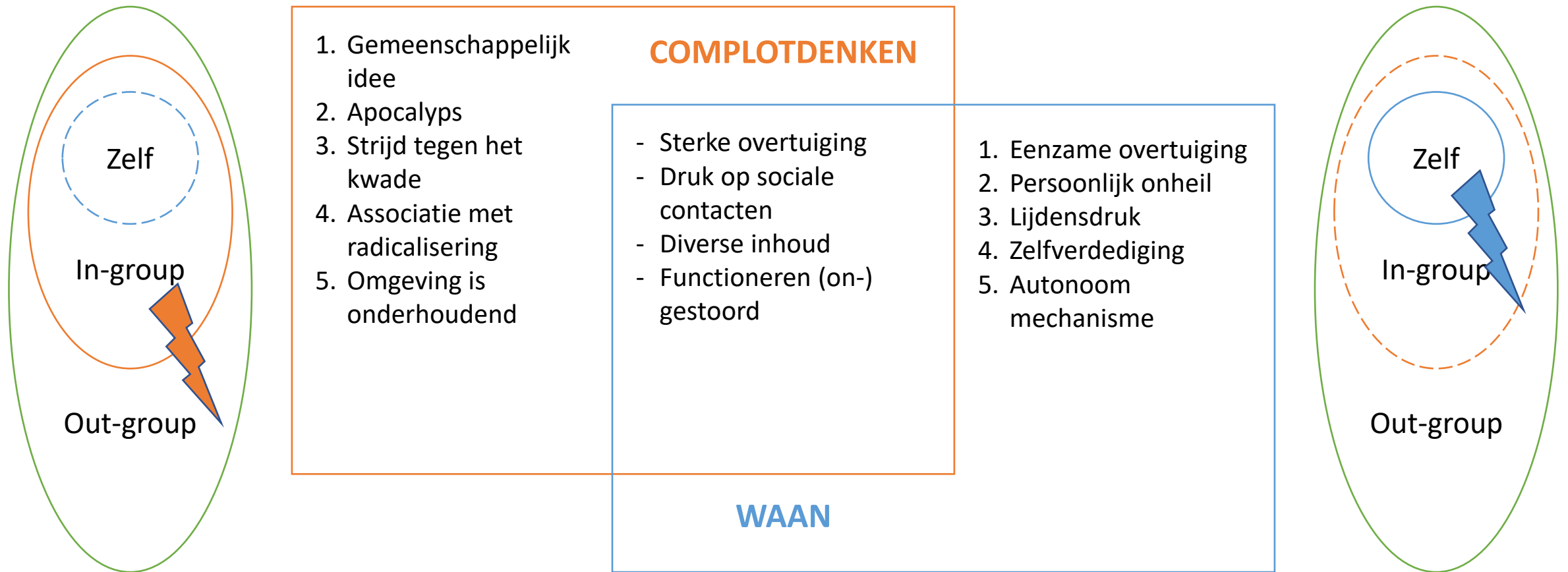
Literatuur

- Er is geen 'de' complotdenker;
- Wetenschappelijke ontkenning
- Rol internet en 'truth decay'
- Plooibaar naar eigen situatie

Empirie

- Onderliggende (onuitgesproken) grief
- Gezellig en zorgzaam voor elkaar maar zeer vijandig naar iedere kritiek (*affectieve polarisatie*)
- De bevlogenheid is authentiek: samen strijden tegen een verschrikkelijk kwaad

Model: Complotdenken en Wanen

Inhoud

- Radicalisering in breder perspectief
- Maatschappelijke onrust en polarisatie
- Complottheorie en complotdenken
- **Soevereinen**
- Risico's
- Praktische consequenties

Achtergrond

- Soeverein betekent 'de hoogste macht'
- Alternatieve opvatting staatsgeschiedenis
- Alternatieve interpretatie wetten en verdragen
- Eclectische bronnen
- Overheid, wetenschap, en media zijn is een illegale instrumenten van de kwaadaardige elite
- Natuurrecht en *common law*
- Officiële documenten verwijzen naar (fictieve) personen, niet naar mensen van vlees en bloed
- Negeren van een verklaring van soevereiniteit wordt gezien als misdaad
- Parallele samenlevingen

[Bron: NCTV \(2024\)](#)

Soevereinen

Veel soevereinen vinden dat:

- de Nederlandse Staat een bedrijf is en dus geen wetten mag maken;
- zij zich uit kunnen schrijven als staatsburger (BSN) en dan geen belasting, zorgverzekering etc. meer hoeven te betalen;
- er een geboortetrust is voor ieder mens van vlees en bloed waar (het bedrijf) 'de overheid' mee speculeert;
- rechtbanken alleen jurisdictie hebben over rechtspersonen, en niet over 'mensen van vlees en bloed';
- dat Nederland nog steeds onder controle staat van de SHAEF (Supreme Headquarters Allied Expeditionary Force)
- enzovoort, met veel verwarrende juridisch-ogende documenten

Inhoud

- Radicalisering in breder perspectief
- Maatschappelijke onrust en polarisatie
- Complottheorie en complotdenken
- Soevereinen
- **Risico's**
- Praktische consequenties

Risico's

In principe is denken in complotten en als een soeverein niet gevaarlijk, echter:

Op macro niveau

- voeden discriminatie en racisme
- negatieve impact op gezondheid (besmetting, vaccinatiegraad)
- administratieve verstopping
- olie op het vuur van maatschappelijke onrust (“ik voel het, dus het is waar”)
- associatie met politiek extremisme, radicalisering en terrorisme

Risico's

Op mesoniveau:

- isolatie op het werk en gezin
- mobilisatie van kwetsbare mensen
- inktvlek
- schoolgang kinderen
- faillissementen
- eigenrichting door sheriffs
- '*sacred values*' en geweldsbereidheid

Een kleine groep radicale soevereinen streeft naar de vervanging van de huidige overheid en democratische instellingen. Het gebruik van (dodelijk) geweld vinden ze aanvaardbaar. Zij spreken onder andere met elkaar over zogenoemde burgerarresten, tribunalen, het vermoorden van politieke ambtsdragers en het aanwakken van angst.

Op microniveau

- Depressie en angst
- Agressie en strafbaar gedrag

Casus 1: maart 2023

- Johan R., de 60-jarige man die op 11 maart 2023 tijdens het boerenprotest in Den Haag met zijn shovel een afzetting vernielde, is door de rechter veroordeeld tot vier weken cel, waarvan twee voorwaardelijk.
- Volgens R. was hij niet naar Den Haag gekomen voor 'agressie of om dingen stuk te maken', maar 'om een statement te maken voor boeren en burgers'.
- Bij aanvang van zijn strafzaak baarde hij opzien door aan de rechter te vragen of die zich wilde legitimeren en of hij wel 'constitutioneel bevoegd' was. Daarnaast wilde R. vrijgepleit worden. Hij eiste 100.000 euro voor geleden schade.
- Omdat de rechter zich niet legitimeerde, besloot hij te wraken. In een verward betoog zei hij onder meer: "U zit hier niet als rechter maar als trustee van de gedaagde." En: "Ik sta hier als levend mens, niet als persona."

Casus 1: september 2024

- De bekende protestboer Johan R. (61) en zijn vrouw (59) uit Geesteren zijn door justitie van bed gelicht. Ze worden als geradicaliseerde soevereinen verdacht van deelname aan een terroristische organisatie. Er is bij hen onder andere beslag gelegd op munitie en een kruisboog.
- Er loopt sinds maart van dit jaar een strafrechtelijk onderzoek naar een radicale minderheid binnen de soevereinenbeweging. Dat begon met alarmerende informatie van de AIVD. Daarbij kwamen R. en zijn vrouw ook in beeld. Gisteren is een inval gedaan in hun huis en bedrijf.
- Bij de inval is behalve munitie ook een grote hoeveelheid documenten over het radicale soevereine gedachtegoed in beslaggenomen. Verder werden uit een bedrijfspand Ferrari's, Harley's, boten en waterscooters meegenomen.
- R. en zijn vrouw zouden betrokken zijn bij de organisatie Common Law Nederland Earth (CLNE) en/of lokale milities ervan. De twee lijken een rol te spelen in een lokale militie van de beweging. R. riep zich eerder openlijk uit als 'soverein mens', die de Nederlandse rechtspraak niet erkend.

Casus 2

- De rechtbank Den Haag heeft 25/9/2023 een 48-jarige man uit Rotterdam veroordeeld die heeft geprobeerd om acht vuurwapens te kopen. De man krijgt een gevangenisstraf van 18 maanden, waarvan 12 maanden voorwaardelijk, met een proeftijd van drie jaar. Ook moet hij zich laten behandelen voor zijn trauma's en zich laten begeleiden door de reclassering.
- De man was aanhanger van het 'soevereine' gedachtegoed. Tegen de zogenaamde wapenhandelaar heeft de man gezegd dat hij zich wilde bewapenen ter verdediging tegen een 'tirannieke overheid'. Ook zei hij dat hij lid was van een gemeenschap van ex-militairen die hetzelfde gedachtegoed aanhingen. Hij wilde de wapens binnen die groep verspreiden.
- De man heeft zich tijdens de coronapandemie verloren in complottheorieën. Hij is een oud-militair en heeft door zijn uitzending naar Srebrenica trauma's opgelopen, waarvoor hij nooit goed is behandeld. Hij heeft geen vrienden en lijkt makkelijk beïnvloedbaar. De reclassering adviseert daarom dat de man wordt behandeld en begeleid. Inmiddels heeft de man het soevereine gedachtegoed afgezworen en is hij gemotiveerd om mee te werken aan behandeling.

Bron: ECLI:NL:RBDHA:2023:14239

Casus 3, 4,

Radicale soevereinen ook vervolgd voor terrorisme

Nieuwsbericht | 18-09-2024 | 17:51

Het OM heeft woensdag de aanklacht tegen vier verdachten, die deel uit maken van een radicale minderheid binnen de soevereinenbeweging, uitgebreid met terrorisme. Dat gebeurde op een pro-formazitting bij de rechtbank Rotterdam. Twee andere mannen uit Olst-Wijhe staan terecht vanwege de levering van vuurwapens aan de radicale soevereinen.

Twee van de zes verdachten, uit Deventer en Olst-Wijhe, zijn in april aangehouden na de overdracht van drie vuurwapens. Bij hen thuis en in een auto werden nog eens 11 vuurwapens aangetroffen. De vier andere verdachten, uit Olst-Wijhe, Deventer, Schalkhaar en in een geval zonder vaste woon- of verblijfplaats, zijn in juli aangehouden. Alle zes zitten sinds hun aanhouding in voorlopige hechtenis.

66-jarige vrouw uit Sluis aangehouden op verdenking van deelname en oprichting terroristische organisatie

Een 66-jarige vrouw uit de gemeente Sluis is woensdag aangehouden op verdenking van betrokkenheid bij de oprichting van terreurorganisatie **Common Law Nederland Earth (CLNE)**. Het betreft een groep radicale soevereinen die bereid is (dodelijk) geweld te gebruiken om de overheid te vervangen.

De vrouw zou kort na de zomer van 2022 nauw betrokken zijn geraakt bij de organisatie van CLNE. [Deze organisatie verzet zich tegen de overheid.](#) Aanhangers noemen zich soevereine burgers die streven naar een vervanging van de overheid en democratische instellingen. Daarbij zijn zij bereid om (dodelijk) geweld te gebruiken.

Woensdag diende een pro-formazitting in Rotterdam tegen vier mannen die het gedachtegoed van soevereinen aanhangen. Twee andere mannen staan terecht vanwege de levering van vuurwapens. In die zaak werd ook een 54-jarige Terneuzenaar opgepakt, op verdenking van wapenbezit.

Tijdens de zitting vertelde de officier van justitie dat de 66-jarige vrouw uit Sluis is aangehouden. Zij wordt vrijdag voorgeleid aan de rechter-commissaris. De aanhouding van de vrouw brengt het aantal verdachten in deze zaak op zeven.

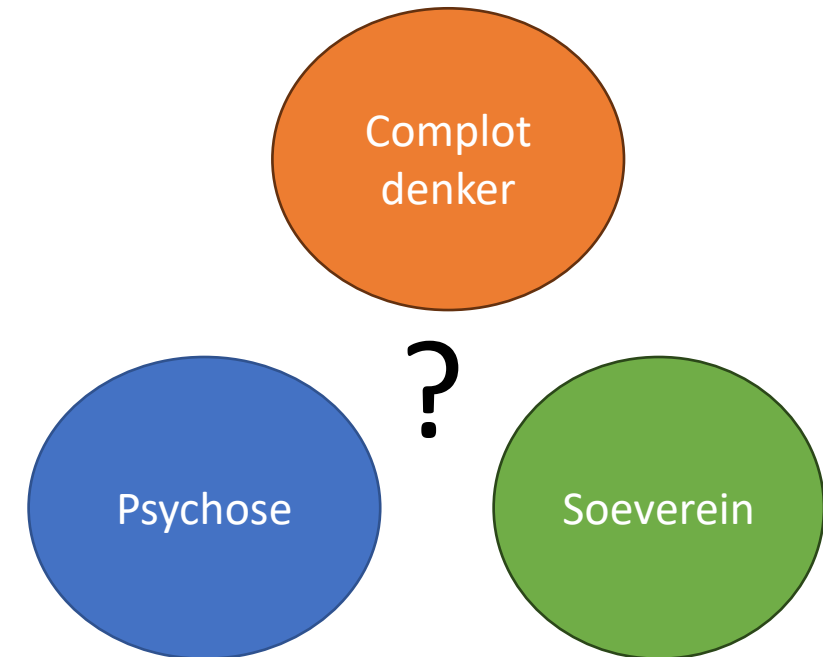
Inhoud

- Radicalisering in breder perspectief
- Maatschappelijke onrust en polarisatie
- Complottheorie en complotdenken
- Soevereinen
- Risico's
- **Praktische consequenties**

Is er een relatie tussen complotdenkers, soevereinen en mensen met psychotische stoornissen?

Overwegingen

- Het zijn geen homogene groepen of bewegingen
- Het denken hangt veel meer samen met de maatschappelijke context dan met psychiatrische problematiek
- Het vervult een functie anders dan psychiatrische stoornissen
- Het lijkt eerder op een copingstijl dan op een stoornis
- Complotdenken, soevereine overtuigingen en psychiatrische stoornissen kunnen wel tegelijkertijd optreden
- Psychiatrische stoornissen kunnen complotdenken en soevereine overtuiging katalyseren

Praktische consequenties

Vragen in de spreekkamer

- Ontwikkelt zich een fixatie?
- Welke onbeantwoorde behoeften zijn er?
- Omarmt iemand een narratief dat in die behoeften voorziet?
- Analoog aan verslaving:
 - wat zijn de voor- en nadelen van het narratief?
 - is er intrinsieke motivatie voor verandering?
 - Alternatieve functies

